

SVENSK LÄRARETIDNING

ORGAN FÖR SVERIGES ALLMÄNNA FOLKSKOLLÄRARFÖRENING

Nr 37. (2432.)

STOCKHOLM, 12 SEPTEMBER 1928

47:e årg.

Prenumerationspris:

$\frac{1}{4}$ år 10 kr., $\frac{3}{4}$ år 8 kr.,
 $\frac{1}{2}$ år kr. 5:50, $\frac{1}{4}$ år 3 kr.
Lösnummerpris 25 öre.

Prenumeration sker
alltid å närmaste post-
anstalt.

Redaktion:

Barnhusgatan 8, n. b.
Telefon: Norr 37 00.

Redaktören träffas
i regel 12—1 e. m.

Utgivningsdag: onsdag.

Redaktör och ansvarig utgivare: J. FRANZÉN

Redaktionssekreterare: KARL-ERIK KARLSSON

Förläggare: Svensk Läraretidnings Förlags A.-B.

Expedition:

Barnhusgatan 8, n. b.
Tel.: 80 00, Norr 60 00.
Kontorstid: 10—5.

Stockholm 1928.
Kungl. Hovboktr.
Iduns Tryckeri A.-B.

Annonsspris

för 1 millimeter å yttersida
30 öre, å innersida 25 öre;
vid införande även i små-
skolan ett tillägg av 10 öre.

Annonsskall vara inlämnad
lördagen närmast före
utgivningsdagen.

Värner Rydén 50 år.

Folkskolmannen Värner Rydén.

En vacker sommarkdag år 1903 befann sig en stor skara skånska lärare och lärarinnor från folk- och småskolor i stad och på landsbygd på väg till trettonde allmänna svenska folkskollärarmötet i Stockholm. Givetvis fylkade de sig tillsammans och upptogo sålunda för egen räkning ett stort antal kupéer i uppgående tåget. Färden förkortades genom glada sånger och munt-
ra samtal i varjehanda ämnen. Under dessa samtal väckte en ung malmölärare, knappt 25 år, särskild uppmärksamhet, bl. a. genom sin starka politiska inriktning, något som på den tiden icke var så vanligt inom folkskolkåren. Tre år därefter var han invald i riksdagen. Den unge mannen var *Värner Rydén*.

Rydén är född den 16 september 1878. Nästa söndag kan han således fira sitt 50-årsjubileum. Samtidigt kan han se tillbaka på en 30-årig verksamhet i samhällets tjänst. Då Svensk Läraretidning med anledning härav bringar honom sin hyllning, sker det visserligen så, att skilda stämmor därvid låta höra sig, men dock på det enkla sätt, att endast några fakta ur

hans förflutna liv bringas i erinran.

Efter avlagd folkskollärarexamen i Växjö 1899 blev Värner Rydén samma år extra ordinarie och 1901 ordinarie lärare vid Malmö folkskolor.

Att politiken fängade hans intresse och lade beslag på hans arbetskraft redan i ungdomsåren, är nyss antytt. Detta betyder icke, att hans intresse och hans arbete på folkskolans fält därigenom förminskades. Tvärtom synes hans riksdagsarbete snarare hava tillfört hans skolgärning samt hans nit för folkskolans utveckling och för folkskolkårens bästa ny näring.

Att Värner Rydén skötte sitt arbete i skolan väl behöver icke sägas. Ehuru skicklig lärare, var det dock icke genom sin pedagogiska verksamhet han först gjorde sig bemärkt inom Sveriges folkskolkår. Det var fastmera genom den iver, den oför-

skräckthet och den energi, varmed han kastade sig in i striderna för folkskolkårens berättigade *rättsliga krav* och för denna kårs obeskrivna *medborgerliga frihet och rätt*. Den personliga insats han därvid gjorde är väl nu på många håll glömd, i varje fall torde den nya lärargenerationen icke ha

någon närmare kännedom därom. Då emellertid Rydén genom sagda insats gjort Sveriges folkskolkår en ovärderlig tjänst, av vilken kåren i sin helhet skördat frukterna, och då denna insats är särdeles karaktäristisk för hans personlighet, torde det vara på sin plats att nu med några ord erinra om densamma.

Värner Rydén hade kommit till en stad, som sedan lång tid tillbaka varit inom folkskollärarkretsar ökad dels för de skriftliga prov i modersmålet och räkning, vilka totalt snedvridit hela undervisningen i folkskolan, dels för de snart sagt otaliga skriftliga och muntliga tillsägelser från den dåvarande kommunala folkskolinspektören, vilka lärarna voro skyldiga att åtlyda, ehuru ingen kunde ens komma ihåg dem alla. Missförhållandena blevo till slut olidliga för lärarna. Ett starkt missnöje uppstod bland dem, och en och annan lät inspektören få veta sin mening. Men någon opposition tåldes icke. Lärarna skulle icke resonera, bara marschera. Ett exempel skulle statueras. En erkänt skicklig lärare varnades för — utdelad aga åt en övermåttan vanartig pojke. Då brast bubblan. En skarp strid uppstod 1893. I varningsmålet ingåvo 20 lärare till domkapitlet en skrift, i vilken de förklarade, att de av inspektören meddelade föreskrifterna voro »så överdrivet minutiösa och i detalj gående», att »ett brytande mot dem vore oundvikligt». Detta renderade dem bl. a. av skolrådet en »allvarlig tillrättavisning och uppmaning att för framtiden vakta sig för sådant» etc. När några av dem sedan voro i tur att uppflyttas i högre lönegrad, sökte inspektören och skolrådet förhindra detta, men lärarna vunno på denna punkt en avgjord seger vid en talrikt besökt, stormig och långvarig kyrkostämma. Givetvis var förhållandet mellan inspektör och skolråd å ena sidan och lärarna å den andra efter den betan spänt under en lång tid framåt. Det var under tiden för denna spänning Värner Rydén gjorde sitt inträde i Malmö lärarkår, och det dröjde icke länge, förrän han var med i striden, då den år 1904 uppblossade på nytt.

Biskoparna hade haft ett möte. Efter detta möte hade somliga av dem tagit sig före att med åberopande av några gamla för länge sedan döda paragrafer i 1686 års kyrkolag, vilka de själva gladeligen bröto, till sina kyrkovisitationer kalla särskilt folkskolans

lärare och lärjungar och fördra, att lärarna skulle i kyrkorna förhöra barnen i katekesen. Dessa »katekesparader», som de respektlöst kallades, voro särskilt förhatliga för folkskolkåren, dels emedan de förryckte undervisningen i skolan, dels ock emedan de avsågo endast folkskolan och icke alls andra skolor.

Till en sådan »katekesparad» den 1 oktober 1904 kallade biskop Billing Karoli församlings i Malmö folkskollärare och de av dem undervisade barnen. Häremot reagerade 32 lärare vid Malmö folkskolor, bland dem Värner Rydén, genom att offentliggöra ett av dem undertecknat till formen ytterst hovsamt »öppet brev till biskopen i Lunds stift», i vilket de på anförda skäl som sin mening uttalade bl. a., att de funne anordnandet av ett specialförhör med församlingens folkskolbarn »lika onödigt som meningslöst». Och dagen före visitationen hade tidningen Arbetet, i vilken Rydén var medarbetare sedan 1902, en med hans namn undertecknad artikel, i vilken han belyste frågan om katekesparaderna och uppmanade föräldrarna att låta barnen bli hemma dagen därpå.

Såväl det öppna brevet som Rydéns artikel i Arbetet väckte en ofantlig uppmärksamhet i pressen. De liberala tidningarna ställde sig i allmänhet på lärarnas sida, men de flesta högertidningarna överste lärarna med de grövsta glåpord. N. D. A. hotade med repressalier. Allt detta gav Sv. Ltg. anledning att i några artiklar med anförande av kyrkolagens ord klart uppvisa, att lärarna icke hade någon laglig skyldighet att efterkomma biskopens kallelse.

Repressalierna uteblevo icke. En vacker dag inställde sig två poliskonstaplar, ombud för detektiva polisen, hos hr Rydén och sökte förhöra honom angående tillkomsten av några tryckta löpsedlar, som från Arbetets redaktion utdelats till några barn, då de voro på väg till visitationsförhöret, men konstaplarna fingo gå med oförrettat ärende. Denna attack misslyckades således. Däremot hade skolrådet bättre tur. Det vågade sig visserligen icke på att varna de 32 lärarna, men det tilldelade dem en »erinran och förmaning» att för framtiden taga sig till vara för »dylika demonstrationer», och vid anförda besvär förklarade först domkapitlet och sedan k. m. t., att skol-

rådets åtgärd icke vore av beskaffenhet, att klagan däröver finge föras. Sagda åtgärd kunde ju visserligen icke ha någon rättslig påföljd, men tydligt är, såsom Sv. Ltg. då påpekade, att den var ett attentat mot hela folkskolkårens medborgerliga rättigheter. Det gällde ju, huruvida folkskolans lärare skulle åtnjuta samma rätt, som i tryckfrihetsförordningen var tillerkänd varje annan svensk medborgare, att i tryckt skrift uttala sin mening, eller denna kår skulle vara ställd helt utanför nyssnämnda grundlag.

Kom så en ny kyrkovisitation i Malmö hösten 1907 — kort efter hr Rydéns första riksdag — denna gång anordnad icke av biskopen utan av kontraktsprosten. Då hade vederbörande blivit visare. Lärarna ålades icke att komma, utan de »inbjödos». De, som ville komma, vore välkomna, men det vore intet tvång. Inbjudningen gav emellertid anledning för arbetarkommunen i Malmö att anordna ett opinionsmöte i frågan med hr Rydén som inledare. Mötet antog en resolution, som fullständigt utdömde katekesparaderna. Därvid stannade det den gången. Skolrådet vidtog då ingen åtgärd.

Men annat blev det 1910. Under riksdagens påskferier höll Rydén påskdagen på samma tid, som högmäs-sogudstjänsten pågick i den församling, där han var lärare, ett politiskt föredrag om sparsamhet i statshushållningen. En av de tre präster, som voro självskrivna skolrådsledamöter, anmälde det för skolrådet, och detta infordrade hans förklaring. Han avgav genast ett svar av innehåll, att han på grund av *frågans principiella betydelse för folkskolkåren* ställde sig på den ståndpunkten, att en folkskollärare icke i fråga om rätten att disponera sin lediga tid intar någon undantagsställning från andra svenska medborgare. Så länge riksdagen pågick, fick han dock fortsätta att stifta lag för Sveriges folk, men när riksdagen var slut, skulle skolrådet läsa lagen för honom. Detta skedde till en början genom några inkvisitoriska förhör, varvid det begärdes, att han skulle på stående fot besvara vissa på förhand formulerade frågor, som gällde icke blott föredraget på påskdagen utan ock den del han haft i *mötet 1907*. Som ett kuriosum kan i detta sammanhang erinras, att skolrådet vägrade anslag till

en skolresa för hans klass, under det alla övriga, som sökt anslag, fingo sådant (också ett straff!). Beträffande mötet 1907 förklarade han sin avsikt hava varit att »utreda för allmänheten visitationsförhörens historiskt-rättsliga uppkomst och att stärka opinionen mot dessa förhörs upplivande», och i fråga om föredraget på påskdagen hävdade han ovan angivna ståndpunkt. Då klämde skolrådet till med en varning enligt folkskolstadgans § 32 för båda de förmenta förseelserna 1907 och 1910 samt under återopande av även den 1904 honom tilldelade »erinran och förmaning» — skolrådet ansåg honom hava handlat i strid mot folkskolstadgans § 29 mom. 1 jämförd med § 18 mom. a (han kunde icke anses vara känd för gudsfruktan) — men varningen upphävdes av domkapitlet den 8 mars 1911. I början av sistnämnda år fick Malmö stad folkskolstyrelse i stället för skolråd. Sju medlemmar av det förra skolrådet, vilka icke tillhörde den nya folkskolstyrelsen överklagade domkapitlets utslag, men k. m. t i regeringsrätten förklarade dem icke vara behöriga att såsom enskilda församlingsmedlemmar föra talan i målet.

Striden hade förts till slut, och hr Rydén hade vunnit en seger, som ådagalade, att *Sveriges folkskolkår i fråga om medborgarrätt samt personlig tanke- och yttrandefrihet är fullkomligt likställd med andra medborgare i vårt land*. Därunder hade också blivit utrett, att *ingen lärare eller lärarinna är skyldig att i kyrkan förhöra några barn i katekes vid kyrkovisitationer*.

Sex år därefter satt Värner Rydén — i oktober 1917 — som statsråd och chef för ecklesiastikdepartementet. Nu var det han, som avdömde alla skolfrågor utom dem, som tillhörde regeringsrätten. Under statsrådstiden genomförde han bl. a. en mängd omdaningar och förbättringar på folkbildningens område, vilka alla torde vara allmänt kända, bland dessa boställsordningen samt vissa ändringar i folkskolstadgan, varigenom folkskolkårens rättsliga ställning i hög grad förbättrades, den nya lönregleringen samt den nya undervisningsplanen för rikets folkskolor, på vilken han satte sin egen prägel — även i den del, som avsåg katekesen. Från statsrådsämbetet avgick han i slutet av november 1919. Två år därefter finna vi

honom — den förut av skolrådet i Malmö tillrättavisade och varnade — såsom ordförande i Malmö stads folkskolstyrelse. Som sådan stod han i spetsen för stadens hela folkskolväsen, och han skötte detta ordförandeskap med sådan omsikt, klokhets och duglighet, att han, när han i slutet av år 1925 på grund av sin utnämning till generalkrigskommissarie nedlade detsamma och avflyttade från Malmö, hade tillvunnit sig allas — även sina forna motståndares — aktning och erkännande. Allt detta låter ju som en saga, men tiderna hade förändrats och mäniskorna med dem.

Efter att ungefär ett år, ^{9/10} 1925—^{11/10} 1926, hava förvaltat general-krigskommissariatet, lämnade Rydén denna befattning och ägnade sig sedermera uteslutande åt sin politiska och pedagogiska verksamhet. Den förstnämnda satte, som bekant, starka spår efter sig i den vid 1927 års riksdag beslutade skolreformen. Den pedagogiska verksamheten har bestått bl. a. i författandet av läroböcker och ledandet av fortbildningskurser i medborgarkunskap.

Redan tidigare under sin riksdagstid hade Rydén ägnat sig åt författarskap. Han hade sålunda utgivit Åttatimmars arbetsdag 1908, Valhandbok, flera uppl., De nya skattelagarna, flera uppl., Folkpensioneringen 1913 och Värnskatten 1914. Efter sin statsrådstid har han utgivit Vårt modersmål 1922, och Folkskolans räknebok 1928. Den utan all fråga förnämsta av hans läroböcker är dock Medborgarkunskap för fortsättningsskolor och andra ungdomsskolor, vilken genast slog igenom 1923 och har utgått i flera upplagor. Det är ock i detta ämne han på senare tiden är efter år lett fortbildningskurser för lärare. Vid dessa kurser är Värner Rydén som fisken i vattnet. Han behärskar ämnet som få, hans förmåga att väcka intresse för detsamma samt att så tillrättalägga det, att kurserna ge en god behållning, är av kursdeltagarna villigt och livligt erkänd.

När Värner Rydén nu firar sitt 50-årsjubileum, har han bakom sig ett intensivt, mångsidigt och omfattande arbete. Utom vad här berörts har han varit ledamot av stadsfullmäktige i Malmö flera år, ledamot av statsutskottet och ordförande i dess 2:a avdelning, ledamot av sociala utskottet, försvarsutskottet och hemliga utskottet, statsrevisor,

m. m. Han har vidare såsom ledamot eller ordförande deltagit i ett stort antal k. kommittéers och sakkunnigas arbeten. Inom den kommunala och statliga förvaltningen torde icke finnas någon gren, som han icke grundligt penetrerat. Med det nu nämnda är ändå icke listan på hans många arbetsuppgifter slut. Det är icke varjom och enom givet att stå ut med en så krävande och ihållande arbetsbörda. Därtill fordras en nära nog enastående fysisk och psykisk vitalitet. En sådan vitalitet besitter han lyckligtvis i oförminskad grad, då han nu står inför sin halvsekseldag, och man torde därför säkerligen kunna av honom förvänta ytterligare mångt gott verk, icke minst för Sveriges folkskola och hennes lärarkår.

J. Franzén.

Värner Rydén och småskolan.

»Det är förvånande, att en man med så utpräglade politiska intressen som Värner Rydén kan vara skolman så ut i fingerspetsarna...» Yttrandet fälldes av en deltagare i det gemensamma möte, som under sommaren hölls i Bergen mellan styrelserna för Sveriges, Norges och Danmarks allmänna lärarföreningar, och synes mig vara förtjänt av att anföras i detta sammanhang, icke blott såsom ett uttryck för hur Värner Rydén bedömes utanför vårt lands gränser utan framförallt på grund av den träffande karaktäristik av hans offentliga framträdande, som detta uttalande innebär. Ty visserligen har Värner Rydén varit en synnerligen intresserad och framgångsrik deltagare på skilda områden av det politiska livet, men det bärande och förblivande i hans offentliga gärning har dock alltid mer eller mindre intimt varit knutet till hans insatser för skolan och dess utveckling.

Värner Rydéns intresse och arbete för skolan har i hög grad kommit den första undervisningen till godo. Redan vid början av hans politiska bana stod det klart för honom, vilka de svårigheter voro, varmed denna undervisning i främsta rummet hade att kämpa. Den då som nu viktigaste frågan för småskolans utveckling i pedagogiskt avseende gällde lärarinneutbildningen. På den tid, varom här är fråga, var den lagstadgade seminariekursen endast ettårig. Inom småskolkåren gjorde sig emellertid behovet av en bättre och mera omfattande utbildning starkt

gällande. Vid stiftsmötet i Malmö 1906 var denna fråga föremål för överläggning. Icke minst tack vare Värner Rydén's inlägg under debatten beslutade mötet uttala sig för dels en tvåårig seminariekurs, dels statens övertagande av småskollärarinneutbildningen. Märkligt nog skulle det bli Värner Rydén, som en gång skulle komma att effektivt uttala sig för dels en tvåårig seminariekurs, dels statens övertagande av småskollärarinneutbildningen. Märkligt nog skulle det bli Värner Rydén, som en gång skulle komma att effektivt uttala sig för dels en tvåårig seminariekurs, dels statens övertagande av småskollärarinneutbildningen. Märkligt nog skulle det bli Värner Rydén, som en gång skulle komma att effektivt uttala sig för dels en tvåårig seminariekurs, dels statens övertagande av småskollärarinneutbildningen.

Sitt, man frestas nästan säga klassiska uttryck har Värner Rydén's pedagogiska uppfattning fått i 1919 års undervisningsplan. Denna är visserligen icke *en* mans verk. Var och en initierad vet emellertid, i huru hög grad dess allmänt psykologiska och pedagogiska inställning påverkats av Värner Rydén i hans egenskap av departementschef. När vi småskollärarinnor — för att blott nämna ett enda exempel — glädjas över den anda av tvångslöshet och arbetsglädje, som är den nya undervisningsplanens stora gåva till särskilt småskolans barn och som gör övergången från leken till det ordnade arbetet, från hemmets värld till skolans så naturlig och friktionsfri, är därför den man, vilken kontraserat undervisningsplanen, en av dem, som vår tacksamhet i främsta rummet riktar sig till.

För småskolkårens ekonomiska och rättsliga ställning har Värner Rydén ådagalagt ett särskilt varmt intresse. För tjugo år sedan hade en småskollärarinna i grundlön 300 kr. Att hennes lönvillkor numera — ehuru alltjämt otillfredsställande — te sig något annorlunda är ju visserligen fram-

tvingat av utvecklingen själv. Med den benägenhet att stanna på efterkälken, som alltid varit utmärkande för lärarkårens lönfråga, är det emellertid föga troligt, att vi stått ens där vi nu stå, om ej krafter från skilda håll i enig samverkan hjälpts åt att föra frågan framåt. Vad Värner Rydén därvid utträttat intager emellertid en plats för sig. Sitt första handtag på detta område gav han småskollärarinnorna så tidigt som vid lönregleringen 1908, då grundlönen höjdes till 500 kr., dels genom att stödja Fridtjuv Bergs motion i ärendet och dels genom sin kanske mindre kända men av vederbörande desto livligare uppskattade hjälp vid den aktion från småskollärarinnornas sida, vilken slutligen ledde till den ovannämnda lönförbättringen. I detta sammanhang förtjänar även nämnas, att småskollärarinnorna i Malmö efter 1908 års lönreglering under några år voro de högst avlönade i Sverige inom sin kår, tack vare i synnerhet Värner Rydén's hjälp vid den kyrkostämma, där löneloppen fastställdes.

Närmare i tiden och följaktligen bättre i minnet ligger Värner Rydén's insats vid genomförandet av 1918 års ännu gällande lönreglering. Lönregleringskommittén hade då föreslagit för småskollärarinna en grundlön av 1,100 kr. jämte tre ålderstillägg på 100 kr. I den kungliga propositionen föreslog Värner Rydén och lyckades även vinna riksdagens bifall till en grundlön av 1,200 kr. jämte tre ålderstillägg å 150 kr., alltså en höjning av kommitténs förslag med 250 kr. eller nära 20 %.

Icke mindre betydelsefullt har Värner Rydén's arbete varit för ordnandet av småskolkårens pensionsfråga. Redan 1908, då småskollärarinnorna icke erhöles någon pension alls utan i stället ett mycket blygsamt s. k. åldersunderstöd, motionerade Värner Rydén och lyckades vinna gehör inom riksdagen för en höjning av detta understöd till äldre pensionerade lärarinnor. Under Värner Rydén's statsrådstid ombildades så 1919 åldersunderstödsanstalten till pensionsinrättning, varigenom nu gällande ordning för småskollärarinnornas pensionering infördes samt full likställighet med folkskolkåren uppnåddes även på detta område.

Den rättsliga likställigheten med folkskolkåren hade — även den på Värner Rydén's initiativ — året förut för-

verkligats. I den glädje, varmed denna på administrativ väg genomförda reform hälsades av Sveriges småskollärarinnekår, blandades dock oro och sorg över att det varit nödvändigt att undantaga biträdande lärarinnor samt lärarinnor vid mindre folkskolor, vilka fortfarande fingo lida under det osäkerhetstillstånd i rättsligt avseende, som ända till 1918 vilat som en tryckande börda över hela småskolkåren. Att det icke var bristande vilja hos departementschefen som varit anledningen till de nämnda lärarinnegruppernas undantagande från reformens verkningar har han senare till fullo bevisat genom sin medverkan inom centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening till vidtagande av åtgärder för dessa lärarinnors inordnande i det svenska rättssamhället.

Denna lilla översikt av Värner Rydén's insatser till den svenska småskolans och dess lärarkårs fromma gör naturligtvis icke anspråk på fullständighet. Vad som nämnts torde emellertid, särskilt i betraktande av att det berör endast *en* detalj av hans arbete, vara tillräckligt för att giva en föreställning om den imponerande omfattningen av hans offentliga verksamhet. Visserligen kan det sägas, att Värner Rydén — i motsats till Fridtjuv Berg, som mera var tilldelad vägrödjarens och säningsmannens uppgift — i många fall skördat, där andra ha sått. Det är emellertid Värner Rydén's stora och förblivande insats, att han, när skörden varit mogen, med den för honom utmärkande kraften och beslutsamheten vidtagit åtgärder för att få den bärgad.

I Sveriges småskollärarinneföreningsstadgar anges föreningens uppgift vara att tillvarata småskolans pedagogiska och ekonomiska intressen. Det har varit en lycka för skolan och kåren att den i sin strävan för detta syftes förverkligande ägt stödet av Värner Rydén's eminenta förmåga.

Må det tillåtas mig att sluta dessa anspråkslösa rader med anledning av Värner Rydén's passerande av halvsekelgränsen under uttalande av den förhoppningen, att Sveriges småskola och dess lärarinnekår måtte alltför kunna få påräkna detta stöd till gagn för den grundläggande undervisningen och därmed för hela vår svenska folkskola.

Karola Pålsson.

Värner Rydén och S. A. F.

Värner Rydén invaldes i Sveriges allmänna folkskollärarförenings centralstyrelse år 1915. I den kommentar, som Svensk Läraretidning fogade till valresultatet av den nye centralstyrelseledamoten och som för övrigt torde ha haft Fridtjuv Berg till författare, hette det bl. a.: »Någon särskild presentation behöves icke inför Värner Rydén's namn och bild. Det hör till gammal god sed inom Sveriges allmänna folkskollärarförening, att föreningen icke vill välja någon annan till centralstyrelseledamot än den, med vilken den närmare bekantskapen är stiftad ett gott stycke före valet.»

Redan vid S. A. F:s ombudsmöte 1903 hade Värner Rydén dragit föreningens uppmärksamhet till sig, då han i frågan om folkskollärarnas rättsliga ställning formulerade den resolution, som blev av mötet antagen. Rydén var en av deltagarna i den märkliga lönkonferens, som den 9—11 februari 1911 hölls i Stockholm och vars enhälliga uttalanden bildade grunden för föreningens lönpolitik fram till 1918. När centralstyrelsen för S. A. F. år 1912 ingav sin stora lönpetition, åtföljdes denna av flera specialutredningar. En av de mera betydelsefulla hade utförts av Värner Rydén och avsåg »Lönförhållandena inom vissa tjänstmannakårer, som med avseende å kompetens äro närmast jämförliga med folkskollärarkåren». I denna upptogs till jämförelse kompetensfordringar och lönförhållanden mellan postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars, tullverkets och riksbankens tjänstmän å ena sidan och folkskolans lärare å den andra. Sammanfattningsvis hade utredningen kommit till det resultatet, »1) att folkskollärarkåren åtnjuter en ofantligt mycket lägre lön, än alla andra tjänstmän, med vilka den är närmast jämförlig i utbildning; 2) att folkskollärarkåren ävenledes i lönhänseende är avsevärt sämre ställd än flertalet tjänstmannakategorier »av lägre grad»; 3) att inom ett par verk t. o. m. personalen i den lägsta tjänstmannagraden är icke obetydligt gynnsammare ställd än folkskollärarkåren.»

Bekantskapen med Rydén var sålunda »stiftad ett gott stycke före valet». I väsentlig mån hade den föranletts av den fråga, som haft aktualitet, så länge en svensk folkskollärarkår funnits, lönfrågan. Det var denna fråga, som i vä-

sentlig grad uppbar 1915 års nyval. »Genom att välja in hr Rydén i centralstyrelsen», yttrade Svensk Läraretidning, »har föreningen säkerligen velat giva tillkänna, att den hoppas åtskilligt av honom i det fortsatta arbetet för frågans lyckliga lösning, och på samma gång markera ett mot denna tillit svarande förtroende.»

Värner Rydén svek icke förhoppningarna. Lönpropositionen år 1918 bar Rydén's kontrasignation och den vann riksdagens bifall. Kristidens sjunkande penningvärde förtog väl mycket av lönregleringens effektivitet, men oemotsägligt är, att den utan jämförelse största framgång, som i lönstriden vunnits, är förbundet med året 1918 och med namnet Värner Rydén.

Den första punkten på S. A. F:s program har sedan årtionden tillbaka gällt folkskolans plats i vårt skolsystem. Värner Rydén har vågat och kunnat driva denna programpunkt till ett förverkligande. Visserligen blev det icke ett sådant förverkligande, som han själv och föreningen helst velat och önskat, men den år 1927 beslutade reformen är dock ett betydande steg mot den enhetlighet i skolväsendet, som någon gång måste komma.

Det kan icke inom det begränsade utrymme, som här står mig till buds, bli möjligt att ställa fram Rydén's insatser i alla frågor, som stå upptagna på S. A. F:s arbetsordning. En sak till finner jag mig allenast böra tillägga. Föreningen strävar bl. a. för »enhet och god anda inom lärarkåren». Den realiteternas man, som Rydén är, har han en stark uppfattning av att om folkskolans lärarkår skall kunna vinna något för sin skola och sig själv, måste den i viktigare spörsmål gå enigt tillsammans. Ingen beklagar livligare än han, om särmeningar inom kåren hota att förlama dess handlingskraft. Själv har han aldrig tvekat att efter moget övervägande inta en bestämd ståndpunkt i en fråga och förfäkta densamma. Det har förekommit, att ett sådant ståndpunktstagande ansetts skada enigheten inom kåren. Om ståndpunkterna skall här intet yttras, men det omdömet må efter ett mångårigt samarbete med honom inom vår förening sägas, att föreningen knappast torde ha någon medlem, som starkare än han känner vad föreningen kan uträtta, om den vinner allmän anslutning och endråktigt hävdar sin mening.

Under mer än hälften av det halvsekel, som Rydén nu har bakom sig, har han aktivt verkat för S. A. F. och i S. A. F. Det torde väl icke finnas en medlem av föreningen, liksom icke av lärarkåren över huvud taget, för vilken Rydén icke utfört ett positivt arbete. De strider han kämpat, den gärning han utfört ha heller icke glömts av föreningen. Halvsekeldagen kommer helt visst att bära vittne därom.

Edvin Stålfelt.

Tjugu års skolpolitik.

Den myndige prelaten från Lund fastslog en gång vid ett uppmärksammat tillfälle, att den svenska folkskolans historia i nyare tid fått sin prägel av Sverges allmänna folkskollärarförening. Utan att göra våld på sanningen skulle man kunna gå ett steg längre och konstatera, att de två framträdande bärare av ett genomfört skolpolitiskt program, som vårt land under den senaste mansåldern uppvisat, Fridtjuv Berg och Värner Rydén, båda ha utgått från folkskolan och inom dess krets intagit en ledande ställning. Båda ha också inom de läger, där de stått, stritt i främsta ledet och deras ord ha sålunda även vid de rent allmänpolitiska rådslagen vägt tungt. Båda ha gått att i regeringsställning taga vård om skolans angelägenheter. Och samtidigt ha de självfallet utövat ett avgörande inflytande på sina meningsfränders hållning i skilda kulturfrågor.

Söker man karaktärisera de strävanden, som burit uppe Fridtjuv Bergs och Värner Rydén's skolpolitik, har man sannerligen icke lätt att finna några principiella divergenser. Det är också betecknande, att man under det skede, då Berg fogade slutstenen till sin gärning och Rydén lade grunden till sin, möter dem kämpande sida vid sida. De nyanser i värjeföreningen, som man velat se, härröra förvisso mera av olikheter i temperament, ålder och till en del i livsåskådning än av meningskiljaktigheter rörande skolans uppgifter och ställning i ett folks liv. Om icke desto mindre Rydén från motståndarhåll fått röna väsentligen mera av hätsk bitterhet, så torde detta få sin tillfyllestgörande förklaring däruti, att hans verksamhet tillhör ett skede, då demokratien, genom första kammarväldets successiva brytande, förfogat över maktresurser för kravens omsättande i handling, som icke tidigare stått